

MAGYAR NEMZET
1959 JUN 10

244

Magyar Nemzet

Kálmán Jenő:

Ambrus Zoltán a Meteor Kávéházban

A régi Meteoroknak, az artisták kávéházának, amely kissé sandán nézett a szemközti oldalon épült New York palotára, a század első évtizedében két nevezetes író törzsvendége volt. Az egyik: az ifjú Ady Endre, aki az éjszaka készülődő, még néptelen, korai helyiségben olyan sértődötten ült, mint egy Erdélybe száműzött, ugrásra kész árpád-házi királyfi, holott őseinek, Balassinak, Petőfinek és Arany Jánosnak több mint két évtized óta betöltetlen trónja türelmetlenül várta diadalmas bevonulását.

A másik, Ambrus Zoltán, aki túl szépirói sikerein, azidőtájt mint esztéta és kritikus szolgált szerzetesi alázattal az irodalmat. Ő rendszerint hajnali három óra tájban jelentkezett, hogy elfoglalja asztalát a nagy »U« alakú kávéház csendes szárában, ahova más bejárat híján, csak a két másik száron át lehetett eljutni.

A szikár, kifogástalanul öltözött, középkorú, komoly úriember belépése a kávéháza nem kellett különösebb felhűnést. Senki sem állt fel megilletődve a helyéről és senki sem mondta félhangosan a szomszédjának: »Ez Ambrus Zoltán, a Midás király írója!« A mulatókból ideözönlő csincs, fiatal táncosnők, akik a lokál valamelyik mellékijáratán léptek meg az egész éjszakán át kegyeikért harcoló és eszeveszetteen költekező »vendég« elől, hogy itt az igazi szívszerelem társaságában töltsenek néhány, majdnem családias hangulatú órát, még futó pillantásra sem méltatták a szinte idegen csillagzatról idevetvő jelenséget. És nem vettek róla tudomást az előadástól fáradt légtornászok, közéletáncosnők, akrobaták, búvészek, zsonglörök és bohócok sem. Az író, akár reggelig korzózatott volna a kirakós lórum izgalmaiban elmerült hölgyek és kibicélő lovagjaik asztalai között, még a hajnali szerencsésükre váró ázott verebek, a lámpafény csillogásába szédült káposztapillék sem szólították volna »le«.

De a magános idegen közömbösen haladt át ezen az útszakaszon és eljutott az »U« összekötő szárához, amelyet a tervező építész már a szállodaépület udvarából sajátított ki, s amely vastag üvegmenyezettel, a felgomolygó cigarettafüsttel és ételpárákkal úgy hatott, mint egy pesti gőzfürdő nagy bazin-je. Ebben a pállott levegőjű teremrészben csodálatos módon, átmenet nélkül megszűnt a nők varázsa. Csupa himnemtű, nagyrészt középkorú, vagy annál is idősebb jól-rosszul öltözött egyen ült az állókibicék gyűrűjéről eltakart asztalok mellett, ahol részben alsó, részben szolidnak tetsző dominót játszottak. De ha az ember jobban odanézett, megállapíthatta, hogy a vesztül csörgő kövek a macaó nevű, rendőrilag tiltott szerencsejáték kártyafüggőit helyettesítik. A játék hevében időnként tettelegességgel fenyegető jelenetek robbantak ki, s Glaser bácsinak, a kávéház toka-szalonnás tulajdonosának minden erőlyére és humorérzékére szüksége volt, hogy a plafonig csapó hullámokat lecsendesítse.

Ambrus ezen a sűrű közege is úgy hatott át, mint az alvajáró, aki a Holdból érkező titkos sugallatoknak engedelmeskedik. S már ott volt a tükröablakokkal lezárt, szórványosan világított néptelen szárnyon, ahol a sárga damasztfüggönyök által eltakart körül lármája ugyanolyan megszűrve érkezett hozzá, mint a kártyaszoba zajai. Felöltőjét gondosan a szok támlájára helyezve, leült a megszokott kerek márványasztal mellé, és szürke zsakettjének farzsebéből kirakta maga elé kutyanyelveit.

Am bármily feltűnés nélkül érkezett: volt valaki, aki a két másik terem karneváli kavargásában is tudomásul vette az író megjelenését. Vili, a kávéház gondórhajú, kairói arab cigarettaárusa emlékeztető főpincére, minden más te-

vékenységét abbahagyta, hogy baljában a szokásos pikoló kapucinerral, jobbában a kávéház legszebb porcellán tintatartó-készletével, híres vendégének udvarlására siessen. Ezt a tisztességet a világot sem engedte volna át tálcákkal ide-oda repdeső, fényes szmokingú ministránsainak.

A mai olvasó talán jóindulatú költői túlzásnak látja a visszaemlékezésekben szereplő akkori pesti főpincéreknek nemegyszer anyagi áldozatok vállalásában is megnyilvánult irodalomtisztelőt. Pedig ezek a Gyulák, Vilik, Pisták és Bélák, akiknek vezetéknevét a vendéglátóiparba való belépésük pillanatától kezdve talán már az anyakönyvi hivatal sem tartotta nyilván, többet tettek a magukra hagyott írókért, mint a váltakozó kultuszminiszterek és a főváros együttvéve. S talán volt némi alapja annak a mosolygásra készítő legendának is, hogy Jani, a Meteor Szálló szobafőpincére, megpályázzon és elnyervén az újonnan megnyílt Astória Szálló hasonló jellegű állását, a letétbe helyezendő kétezer aranykorona hiányában, legkedvesebb lakóját, Krúdy Gyulát vitte magával kauciónak, aki pontosan ennyivel tartozott neki.

De maradjunk Ambrusnál. Hosszú lábait az asztal alatt kinyújtva, fejében bizonyára már menetközben kiesztér-gályozóit kezdő mondatokkal, kézirat-papírjai fölé hajlított az író. Vízrel simára kefélt, szeszínű haja a forgónál egy kis kakastaréjban vált el a keskeny koponyától. Ez adott neki annyi harcias jellegét, amennyit a legszeldebb kritikus-tól is elvárhat az ember. Talán éppen az Oidiposz király nemzetiszínházi előadásáról írt akadémiai szintű tanulmányt, csak így, a kávéházi asztalon, forrásmunkák, segédkönyvek és jegyzetek nélkül. Tiszteletteljes távolságban néhány más, Vili által pártfogolt fiatal író kínlódot mondanivalóival a csendes szárny asztalainál. Még egy szöke honvédhadnagy is akadt köztük, teljes katonai pompában, mintha arany csillagjaival akart volna parancsolni nehezen engedelmessé rímeknek.

Azon az estén, amelyről beszélni szeretnék, s amelynek képe legélesebben maradt meg emlékezetemben, néhány sikertelen próbálkozást elunya, átpártoltam az irodalomtól a női szakaszhoz, ahol a Moszkvából nemrég hazatért három »vengerka«, a Sisters Báthory asztalához telepedtem. Paradicsommadár tűzékjeikhez és állítólag nagyhercegi származású briliánsaikhoz méltatlanul, parizert vacsoráztak, ecettel, olajjal és hagymával. De előzőleg, ahogy átkeltem a lóverseny- és kártyaalvilág pocsolyáján, lehetetlen volt észre nem vennem, hogy a máskor sem csendes teremrész fölött a szokottnál súlyosabb viharfelhők gyülekeznek.

Mindjárt ott, ahol a helyiség derékszögben megtört, két, egymással szembenező nagyobb asztalnál Gulliver óriásaira emlékeztető toronyemberek ültek, a gallérok pánthajból több hullámban kibugyanó nyakkal, fatörzs karokkal, ösemberi állkapcsokkal és pancélszerény-emelésre termelt, rövid, tömör felgyűrűzött ujjakkal. Birkózók voltak, de látnivalóan két különböző, ellenséges trupp tagjai. Az egyik asztalnál a Beketov Oirkusz nagy nyári nemzetközi birkózóversenyének a világhír márkájával fémjelzett sztárjai fogyasztották három személyre méretezett rostélyosaikat. Fölismertem Lurichot, a hetek-

re tervezett verseny valóban rokonszenves, szöke, orosz amorózóját, a bikanézésű lengyel Ciganievicsét, a német Hackensmidtet, és a kurdként hirdetett, de nyilván Dob utcai származású Ali Kali Oglit.

A velük szemben levő asztalnál magyar hivatásos birkózók söröztek, élükön a három Czája-testvérrel, Jánossal, Józseffel és Bertalannal. Ők nem szerepeltek ezen a versenyen, mert a nemzeti érzékenységet sértette volna, ha a magyar színek viselőit csak úgy oda-kengetik a külföldi világnagyságok, mint a löttyedt szilvát. A vidéki cirksók porondjaira száműzött Czáják büszkeségükben és anyagi érdekeikben megalázva, nyilván régóta keresték az alkalmat, hogy semleges területen mérjék össze erejüket szerencsésebb pályatársaikkal.

— Gyerünk a Palermóba — mondtam veszedelmet szimatolva Olga nagyhercegnének, a Sisters Báthory legfiatalabb és legcsinosabb tagjának.

De még magyarokodásra sem volt időm, amikor, mint a kitörő zivatar első villama, egy sörösüveg süvöltött Czáják asztalától a világbajnokok felé. S a villámlást olyan bődülés követte, amilyent csak az Állatkertben lehet hallani az oroszlanok ketrecéből, amikor az etetés hivatalos ideje közeledik.

A sörösüvegre a sértett óriások repülő márványasztallal feleltek. Csírr... egy szétporlott tükör lövelte ezer irányba tühegyű szilánkjait... Csillárok hirtáztak, beszakadt székülőkéktől származó tompa ütések puffogtak... soknyelvű káromkodás... nyögés... jajkiáltás... »Leülmi!« — ordítottak ostobán a téjeikért reszkető kártyások, de az okosabbak már menekültek is a személyzet felé a konyhán át, a szűk udvarra, lármájukkal felverve a fölöttük komoran figyelő szálloda csendjét. Az artisták, artistanők, cifra hölgyek, elzüllött szokék, rémült lovagok, kalandra éhes bankfiúk egymás sarkát tapodva igyekeztek az utcára vezető egyetlen kijárat felé... És benn, az üvegmenyezett alatt, bőszült ciklopszok verték, gyömöszölték, fojtogatták egymást, éppenséggel nem a görög-római klasszikus birkózás szabályai szerint. Talán még az üvegmenyezeti is vérkönyveket sirt a harcosokra.

Valaki telefonon értesítette a kerületi kapitányságot. A szomszédos Hársfa utcából és a Vig utcai kapitányságról két szakasz rendőr érkezett, futólépésben. Kivont karddal hatoltak a rommávert helyiségbe. A rendőröknek már nem sok dolguk akadt. Annál több a négy kocsival kivonult mentőknek. Minden sarokban káromkodó, fogcsikorgató sebesülteket kötözték.

Mellényemre tűzött fehérzománcú sajtóigazolványomban bizva, a rendőrök nyomában visszamerészkedtem én is. Főként az izgatótt, hogyan vészeltél át a kijárat nélküli szárnyba szorult Ambrus Zoltán, az Apokalypsis borzalmait.

Meg kellett dörzsölnöm szememet. Pokolian csipős Vevey-szivarjának füstjébe burkolva, ott ült az író egy halom teleirt kéziratpapiros fölött. Éppen most tepte az utolsó sor alá azt a kanyaros kis zárólécet, ami az írók és betűszedők hallgatóságos megegyezése szerint az írásmű végleges befejezését jelzi. Mint egy véres hősköltemény cselekményébe sodródott új Pithagorasz, felkelt székéről, belebújt felöltőjébe és a mellényzsebéből előkotort egykoronás ezüsttel zörögni kezdett a márványasztalon.

Majd, miután a hívójelre senki sem jelentkezett, elindult, hogy menetközben elcsipje valahogy az óriások harcának talán legnagyobb károsultját, Vilit, akinek az elkövetkező napokban ugyan-csak sok gondja lesz, amíg behajtja a számlát a hajnali ézengésben ezerfelé szaladt nyájon.